JOHN BORĠ

(1873 - 1945)

Alfred E. Baldacchino

Il-Professur John Borġ, bin Anġelo u Ġużeppa mwielda Żammit, twieled Ħal Balzan fid-9 ta' Novembru, 1873. Sa minn ċkunitu wera interess fl-istorja naturali u kien jiġbor u jkabbar is-sardinell u l-ġeranji.

Wara l-istudji tiegħu fil-Liċeo, ta' tmintax-il sena beda kors tal-mediċina fl-Università ta' Malta. Wara li kien ilu tabib sentejn biss, fl-1900 nħatar mill-Gvern bħala Supretendent tal-Ġonna Pubbliċi ta' Malta u Għawdex. Huwa mill-ewwel ħa ħsieb biex jibdew jitħawlu s-siġar fit-toroq. Biex jilħaq dan il-għan, waqqaf xi mixtliet biex jipprovdu dawn is-siġar: mixtla fiċ-Ċimiterju ta' l-Addolorata, oħra f'tal-Mirakli Ħal-Lija, oħra fuq il-Katakombi fir-Rabat, tnejn taħt l-Argotti fil-Furjana u oħra f'Għawdex.

Iżda minbarra li waqqaf dawn il-mixtliet, il-Professur John Borġ fassal u saġġar ġonna ġodda u rranġa oħrajn li kien hemm. Fost ta' l-aħħar insibu dawk tal-Barrakka ta' Fuq u tal-Barrakka t'Isfel, il-Ġnien ta' Hastings, il-Mall u l-Ġonna tal-Kalkara fil-Furjana, il-Ġnien ta' Sa Maison, il-ġnien tal-Blata l-Bajda u l-Ġonna Rundle fir-Rabat t'Għawdex. Barraminhekk saġġar il-Ġonna Howard fir-Rabat u rranġa l-Buskett fejn bosta mis-siġar tal-Ballut li llum huma stabbiliti kienu tħawlu minnu.

Fl-1919 il-Professur John Borġ inħatar Supretendent tal-Biedja. Anke hawnhekk il-Professur Borġ ħalla l-frott tax-xogħol tiegħu għax bit-tħabrik tiegħu l-qasam sperimentali tal-Gvern ittieħed mill-Imgieret għall-Għammieri fejn seta' jinfirex aħjar u jsir kif nafuh il-lum. Fl-1921 il-Professur Borġ ingħata l-katedra ta' l-Istorja Naturali fl-Università ta' Malta, post li baqa' jokkupah sakemm irtira tnax-il sena wara.

Mingħajr dubju ta' xejn, l-akbar kontribut li l-Professur John Borġ ta lil pajjiżna kien in-numru ta' xogħlijiet li kiteb. L-ewwel pubblikazzjoni tiegħu dehret fl-1896 meta kien għadu student l-Università. Dan kien katalgu ta' pjanti li kienu kkultivati fil-ġonna ta' San An-

ton. Ktieb li għamel ġieħ mhux biss lilu iżda ukoll dehen lil pajjiżna huwa l-ktieb fuq il kaktus li għadu magħruf u mfittex sal-lum. F'dan il-ktieb, li fih mal-130 ritratt, John Borġ iddeskriva 1500 speċi differenti ta' kaktus.

Pubblikazzjonijiet oħra tiegħu jitkellmu fuq il-mard tas-siġar tal-frott, fuq l-ortikultura, fuq l-insetti u fuq il-biedja. Iżda l-aktar xogħol popolari u ta' awtorità huwa ktieb fuq il-fjuri slavaġ tal-gżejjer Maltin *Descriptive Flora of the Maltese Islands,* li ġie ppubblikat fl-1927. F'din il-pubblikazzjoni l-Professur Borġ jagħti lista tal-fjuri li wieħed jista' jsib fl-ambjent naturali Malti. Fih insibu wkoll bosta informazzjoni fuq is-siġar indiġeni. Dan ix-xogħol għadu mfittex kemm f'Malta kif ukoll barra, tant li fl-1976 ġie stampat mid-ditta Ġermaniża Otto Koeltz Science Publishers bħala t-tieni volum fis-sensiela *Floras of the World.*

Il-kollezzjoni tal-kaktus u sukkulenti li kellu l-Professur Borġ, li kienet waħda mill-akbar fil-gżejjer Maltin, ħallieha lill-Ġnien Botaniku ta' l-Università ta' Malta. Din kienet tiġbor fiha mal-4000 pjanta ta' 600 speċi differenti. Din il-kollezzjoni wieħed għadu jista' jaraha fil-ġonna ta' l-Argotti, li llum qegħdin taħt ir-responsabbiltà tad-Dipartiment ta' l-Agrikultura. Il-Professur Borġ kien ukoll is-segretarju tas-*Società Economico Agraria.*

Il-Professur John Borġ miet, fl-1945 fil-għomor ta' 72 sena. Huwa ħalla legat ta' Lm4000 biex jgħin lill-istudenti universitarji Maltin ikomplu l-istudju tagħhom barra minn Malta fil-qasam ta' l-Istorja Naturali.

Il-Professur Borġ kien pijunier ieħor li għamel kemm felaħ biex jgħallem dwar il-wirt naturali u saħaq dwar il-bżonn u l-użu tajjeb ta' dan il-wirt. Bit-tħabrik tiegħu għadd ta' siġar ta' valur storiku u oħrajn li kellhom ta' lanqas 200 sena ġew imħarsa taħt l-Att ta' l-Antikitajiet (1925). Fil-Gazzetta tal-Gvern tad-19 ta' Lulju 1933 deher Avviż tal-Gvern (nru 269) li ta lista ta' dawn is-siġar li ġew imħarsa bil-liġi. Fost dawn insibu s-siġar tal-Ballut li hemm jikbru fil-Ballut tal-Wardija u fl-Imġiebaħ, is-siġar taż-Żebbuġ li hemm fil-Bidnija, is-siġar tal-Ballut u tal-Fraxxnu li hemm fil-Buskett, is-siġar xjuħ taż-Żebbuġ u taż-Żnuber u Awrikarja li hemm fil-Ġonna ta' San Anton, ħdax-il siġra taċ-Ċipress fil-Ġonna ta' San Anton, kif ukoll iż-Żnuber xjuħ li kien hemm fl-Argotti u l-Mall il-Furjana. Barra minn dawn kien hemm siġar oħra li kienu tħawlu minn personalitajiet kbar fil-Ġonna ta' San Anton. Il-Professur John Borġ kiteb ukoll memorandum fuq il-bżonn u r-raġuni għaliex dawn is-siġar kellhom jiġu mħarsa. Dan il-memorandum (bid-data ta' 23 ta' Marzu 1933) kien ippubblikat ukoll wara l-lista tas-siġar li dehret fl-istess gazzetta tal-Gvern.

Bħala għarfien tax-xogħol u l-kontribut li ta lil pajjiżna dan in-naturalista, fis-sett ta' bolli li ħareġ fit-12 ta' Jannar 1974 biex jikkommemora lin-nies li għamlu ġieħ lil pajjiżna hemm bolla (dik tas-7ċ5) li ġġib ix-xbieha ta' dan il-botanista magħruf — il-Professur John Borġ. □